

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA
1946. ŐSZ. — 3. SZÁM.

SZERKESZTŐK: VÁMSZER GÉZA ÉS ERDÉLYI SÁNDOR

ITT VAN AZ ŐSZ, ITT VAN ÚJRA...

PETŐFI SÁNDOR

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig, én nekem.
Tudja Isten, hogy mi okból
Szeretem? De szeretem.

Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szerteszét,
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy nesztét.

Mosolyogva néz a földre
A szelid nap sugara,
Mint elalvó gyermekére
Néz a szerető anya.

És valóban ősszel a föld
Csak elalszik, nem hal meg;
Szemből is látszik, hogy csak
Álmos ő, de nem beteg.

Levetette szép ruháit,
Csendesen levetkezett;
Majd felöltözik, ha virrad
Reggele, a kikelet.

Alugyál hát, szép természet,
Csak alugyál reggelig,
S álmodj' olyakat, amikben
Legnagyobb kedved telik.

Én ujjam hegyével halkán
Lantomat megpendítem,
Altató dalod gyanánt zeng
Méla csendes énekem.

Kedvesem, te ülj le mellém,
Ülj itt addig szótlánul,
Míg dalom, mint tó fölött a
Suttogó szél, elvonul.

Ha megcsókolsz, ajkaimra
Ajkadat szép lassan tedd,
Föl ne keltsük álmából a
Szendergő természetet.

A Fogarasi havasok

Annakidején, amikor még Magyarországhoz tartoztak a Fogarasi havasok, a Tátra miatt hanyagolták el őket. Ez volt a kedvenc, most, hogy Romániához tartozik, elhanyagolják a Bucegi (Bucsecs) miatt. Itt van ez a szép, hatalmas hegység, mondhatni Románia közepén és mégis aránylag nagyon kevesen látogatják, pedig mind tömegénél, mind tényleges és viszonylagos magasságánál és nem utolsó sorban utolérhetetlen szépségeinél fogva, úgy kellene magához vonzania a természetjárók tömegét, mint mágnes a vasat. De nem így van. Tíz esztendeig éltem a tövében, Nagyszebenben és mondhatnám, minden szabad időmet oda-fenn töltöttem a nagy, kék hegyek tetején, úgyhogy igazán volt alkalmam megfigyelni, hogy a távolabbi vidékek természetjárói közül milyen kevesen látogatják.

Mi is lehet ennek az oka?

Annakidején, a háború előtt, nyugodt közbiztonsági viszonyok, kitűnő vasúti és egyéb összeköttetés mellett, jól felszerelt, nagyon mérsékelt árakkal, kifogástalanul vezetett menedékházak álltak rendelkezésünkre és mégis úgy éreztem mindig, hogy a Fogarasi havasokat természetjáróink nem látogatják kellő számban. Csak a közvetlen környék, Nagyszeben, Segesvár és Fogaras ifjúsága és kevés számú ókirályságbeli természetjáró nem sajnálta a fáradságot, hogy hegyeink királyát meglátogassa. Ez a hegység pedig igazán hegyeink fejedelme. Ott terül el hatalmas egyenes gerincével 90 km. hosszúságban a Királykő és a Vöröstoronyi szoros között. Szélessége 50—60 km. A főgerince, mely nagyjában kelet-nyugati irányú, merőlegesen, tehát észak-déli irányban futnak le harántgerincei, amelyek közül a leghosszabb északi oldalgerinc 12 km hosszú, a déli kifutók egyike pedig az 50 km-et is meghaladja. Nem tekintve azt, hogy itt uralkodik hazánk két legmagasabb csúcsa (háromszögeléssel fel nem mért) Moldovean (dr. Szalay szerint 2542 m) és a közismerten legmagasabb, de valójában csak második Negoi (2534 m), még egy pár 2500-assal dicsekedhetnek a Fogarasi havasok. Ezek: a Căltun (2528), a Vânătoarea (2508) és a Viștea Mare (2526). Magasabb csúcs, mint 2400 m több, mint 30 van. Csak a fontosabbakat említem: Ciorteza Mare, Negoiul Mic, Lăitel, Vârful Lăitii, Vârful Ezerului, Vaiuga, Arpașel, Râos, Arpașul Mare, Podragu, Conrad, Corabia, Ucia Mare, Ucișoara, Hârtopu, Galbenele, Gălășescu, Mogoșu, Urlea, Bânda. De nemcsak a tengerszint fölötti tényleges magasság tudata az, ami uralkodóvá teszi öreg havasunkat, hanem elsősorban az a pompás látvány, amit az előhegységek nélküli, az Olt síkságából átmenet nélkül hirtelen felemelkedő hatalmas hegygerinc viszonylagos magassága nyújt. Az Olt itt, 400—430 m közötti tengerszint fölötti magasságban folyik és a hegyég közepső, illetve legkiemelkedőbb szakaszának átlagos tengerszint fölötti magassága 2360 m (dr. Szalay szerint), tehát az Olt partjáról egy közel 2000 méteres magasságba tekintünk fel, ha a Fogarasi havasok cikk-

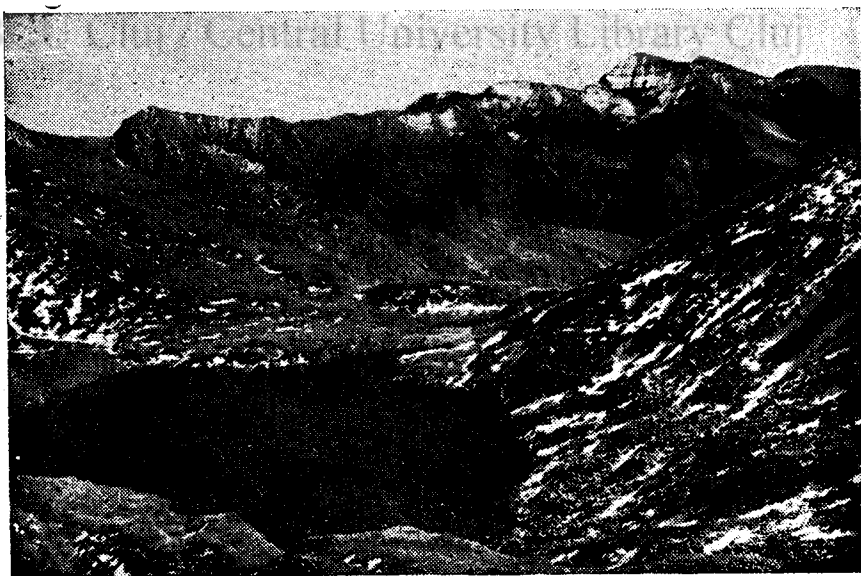
cakkos főgerincének pazar látványán legeltetjük szemeinket. Sokan hátrányaként említik, nekem pedig úgy tűnik fel, hogy különleges előnye a havasoknak a végtelenül egyszerű szerkezet. A hosszú és egyenes keletnyugati irányú gerincet majdnem szabályos távolságban harántvölgyek barázdálják, amelyek egymásközt párhuzamosan észak-déli irányban futnak le és a hegység északi (erdélyi) felén 34 oldalgerincet határolnak. E völgynek fenekén bővízű patakok sietnek le, hogy habjaikat az Oltba öntsék, ez áll kivétel nélkül minden patakra, amelynek forrásai a hegység északi oldalán látnak napvilágot. A hegység déli oldalán eredő patakok közül csupán egy marad hű az Olthoz, a Topolog, a többi egytől egyig az Argesbe ömlik, illetve ezt hozzá létre. Nem lesz érdektelen talán, ha megemlítem, hogy Bukarest szennyes, bűzös folyója, a Dâmbovița is a Fogarasi havasok déli lejtőjén a Ludișor csúcs alatt még gyönyörű, kristálytisza vízü kis hegyipatakként kezdi meg futását fővárosunk felé. De hagyjuk a hegység déli lejtőjét, minket az északi oldal érdekel, ez a mienk, erdélyieké. A déli oldal nem is olyan szép, mint az északi. A hosszú, lassan emelkedő oldalgerinceken alig van szádba szökkenő szikla s a gerincek teteje meglehetősen lapos, füves, legelő s hátaakat mutat, amelyeken az egyes kiemelkedő csúcsok is legömbölyített formában jelentkeznek. Nem így az északi oldal. Már az Olt síkjáról nézve feltűnik — egyelőre a színek árulják el —, hogy itt a csupasz sziklák birodalmába fogunk jutni, már onnan látszik a kristályos palák jellemző ezüstös szürke színe. Amint feljebb emelkedünk és az erdőhatárt elhagyva, szabaddá válik a kilátás, már a merész formák is láthatóvá válnak; cikcakkos vad gerincek, hatalmas méretű síma kőfalak, égnek meredező csúcsok, megmászhatatlan tornyok formaösszhangja uralja a képet. Hát még ha köztük járunk és már az érdes sziklákon csikorognak bakancsaink szögei, minden lépésre újabb és újabb kis részlet szépség köti le tekintetünket s ez most már a hegység alkotó anyagának az éles szögletekbe, lapokba töredező kristályos palának köszönhető, amely éppen e sajátosságánál fogva a legkülönbözőbb sziklaképeket hozza létre.

A természetjáró minden szépséget, amit szíve-lelke kíván, megkap a Fogarasi havasokban. Lenn, a hegy lábánál, ahol még a lombos fák birodalma van, olyan bükkösök, szálerdők vannak, mint sehol másutt; gondoljunk csak a Cărtișoara, vagy Arpaș völgyeinek erdeire, az erdő bronzbarna talajából égfele törő hatalmas bükkök, síma, ezüstszürke oszlopaira s az általuk tartott smaragdzöld mennyezetre. Nincs a világnak szebb, áhitatra-készíthetőbb temploma, mint ezek a szálerdők. Hát a mély szakadékos völgyek oldalát borító kékes-zöld ősfenyvesek s a belőlük áradó frissen csurrant gyanta szaga. Nincsen ennél fenségesebb illat a világon. Utolérhetetlen az a virágpompa is, ami az erdőhatáron felül ontja szépségeit, egész hegyoldalak rózsaszínben tündökölnék a rhododendron nyíló virágjától. S nem jelenti e a legnagyobb végletet a hideg, sötét sziklaszálak aljában a hó alól feltörő soldanella rojtos, lilaszínű harangocskája s az a sok-sok finom apró virágú kőrontó és szegfűfajta, amint a szikla legkissebb repedéseiben is gyökeret tud verni? Nem itt

A fogarasi havasok látképe Nagyszebenből. A kép közepén a Surul látszik, baloldalon a Negoii csúcsa zárja le a képet.

(Foto Fischer Emil, Sibiu.)

Kilátás a Zorge-tó mellől délkelet felé a Râos-ra. Októberi kép.

tanyáznak-e a hegyek királyánál a levegő királyai is, a sasok és keselyűk? Itt gyönyörködteti szemünket a hajnalmadár és itt élvezhetjük a sziklavilág legszebb négy lábujjának, a zergének, a szédítő meredek feletti merész ugrásait. Még a bogárvilág is ide küldötte legszebb kelet európai képviselőjét, a Carabus Auronitens-et, ezt a barnalábú, fémes vörösbronz-fejű és nyakpajzsú, sötétkék bordákkal díszített, csillogó smaragd zöld szárnyfödőjű futóbogarat. Az élő világ legszebb képviselői a legszebb környezetben. Hihetetlen pazarlása a természetnek.

Még földtanilag és földrajzilag is rendkívül érdekes e hely. Lenn, a hegyek alján, fiatal a hegy kinézése, mélyen bevágódott szűk völgyek, meredek formák uralkodnak, a hegy derekán, az erdőhatárnál, lapos fenekű, teknőszerű lesz a völgy és síma, kevésbé meredek vonalak adnak öreg kinézést a hegynek, csak azért, hogy a legmagasabb részeken ismét megifjodjék, a maga alpesi jellegével. Egy megifjodott öreg hegység, amint De Martonne mondja, egy már az erozio által letarolt, síma vonalú hegység, amit a földkéreg mozgása utóbb feltölt, vagy a környező medencéket süllyesztette le, úgy, hogy a víz, hó és jég új munkára kényszerült és megifjította a hegység felületét. Végtelenül érdekesek a legutolsó jégkorszak nyomai, a hatalmas, üstszerű gleccserteknők, a visszahúzódó gleccserek által hátrahagyott hatalmas lépcsős terraszok és a morénák dombjai is. Tulajdonképpen a gleccserek munkájának köszönhetjük a hegység legszebb részleteit, ezeknek a következtében vannak itt hazánk legszebb vizesései, zuhói, s a gleccserteknők fenekén a hegység fejedelmi díszei azok a csodálatos szép tavak, tengerszemek. Több, mint 100 kisebb-nagyobb tó díszíti a hegységet. A gleccserek erőszakos munkájának köszönhető a legmagasabb régiók alpesi jellege is, a vad tornyok, éles tarajok, síma sziklafalak képe, ami bennünket leginkább vonz.

Több, mint harminc éve ismerem már a Fogarasi havasokat, legelőször 1914-ben látogattam meg, legutóbb ez év augusztusában töltöttem ott egy hetet, s még szeretnék elmenni hozzájuk. Mindég ünnep volt számomra, ha ott fenn lehettem a nagy kék hegyek tetején. Szeretném, ha Ti is, kedves turista testvéreim, Ti, akik még nem jártatok ott, megismernétek e hegyeket, s megtudnátok, hogy milyen közel hozzátok, milyen csodálatos szépségek vannak. Lám, én voltam ott az év minden szakában, télen úgy, mint nyáron, tavasszal úgy, mint ősszel, szép verőfényes időben, ködös felhőjárások között, csöndes esőben, vad viharban, szélben, havazásban, fagyban és soha meg nem untam, mindég szép volt, mindig más volt. Igen, egy világért sem olyan vadak és járhatatlanok e helyek, mint ahogyan a hírük mondja. El nem téveszthető, kitűnő ösvények visznek fel a völgyekben, vagy oldalgerincen a tetőre, az útjelzések az ösvénytelen részeken is a legkitűnőbb állapotban vannak és pedig oly módon alkalmazva, hogy még a legsűrűbb ködben is reá bízhatjuk magunkat, amint erről pár héttel ezelőtt újból meggyőződtem. Ma már a nagy gerincvándorlást is veszélytelenül tehetjük meg, nem úgy, mint régen, amikor az országhatár az északi részek veszélyes meredekjei felett kényszerítette a turistát. Ma a főgerinc útja mindenütt a déli oldal szelidebb helyein vezet és még a gyakorlatlan turistának sem nagy dolog végigmenni rajta. (Folytatjuk.)

Rotaridesz István.

Egy patak hatása a népeletre

Egy pataknak a népeletre gyakorolt valamennyi hatását úgyszólván még megemlíteni sem tudjuk: a sokféle vonatkozásnak bár csak részleges kifejtése is — látni fogjuk — a falu fél néprajzának terjedelmes megírását igényelné. Röviden bár, de mégis meg akarjuk mutatni természetjáróinknak, hogy egy patak, a földrajzi tényezők, természeti adottságok e legegyszerűbbike, milyen alapvetően befolyásolja a népeletet. Barangolásaik közben mindig emlékezzenek rá, hogy egy közönséges kis folyóvízzel kapcsolatban a falu életének mennyi arca igényli és várja a felkutatást és megismerést.

A kalotaszegi *Magyarkiskapus* a *Kapusipatak* völgyébe települt. A település ilyen megjelölése szó szerint értendő, ugyanis a patak a *Nagy-ucca* közepén folyik s ekként nemcsak a falunak, hanem a falulakó népeletének is központi tengelyévé, gerincévé vált.

A patak tavaszi vagy nagy eső utáni áradásaival nem egyszer viszi el Kiskapus gyengébb házait, amiért tréfásan *bedecsi komiszió*nak, végrehajtónak is nevezik; bedecsi azért, mert Bedecsről, a feljebb fekvő román falu felől jön. A *nagyvíz* — az áradás — a kapusi élet egyik gyakran ismétlődő jelensége: tavasszal néha olyan veszélyes, hogy még éjjel is lámpával lesik, látszik-e a meder közepén a hósziget, vagy sem. Ha nem, menteni kell a menthetőt s szaladni kell a hegyoldalra, mert a víz a házakat is mind előnti. Nem szükséges mindig a hóolvadás: elég egy-egy nagyobb zápor s a víz a falu uccáján hömpölyög, hogy utána — szárazság idején — sokszor heteken át alig-alig csorogjon.

A Nagy-uccát a szeszélyes patak miatt az ősök jó szélesre szabták s a rakoncátlan vizet a partjára ültetett fűzfákkal is megrendszabályozták. Nemcsak egyszerű fasorral, hanem valóságos ligettel: a falu meszsziről olyan, mint egy hosszú fűzerdő, amelyből csak itt-ott csillannak ki a háztetők. A fűzfák mégis a falu alatt érzik magukat a legjobban: a házak nem szorítják őket a parthoz s kényelmesen *Berek*ké szélesedhetnek.

A ház előtti fűzfa kinek-kinek saját tulajdona, azt csinál vele, amit akar. Vízről védő szerepe miatt természetesen csak a legritkább esetben, s akkor is öreg korában szokás kivágni. Ha megnő, ágaiból származékok készíthetők s törzsét eladják a cigányoknak, akik *tekenyőt* faragnak belőle. Igazi jó cigányvilág azonban a Berekben van, ahol a *kosárfonó fűz* a honos: a cigányság, tél kivételével, egész esztendőben kosarat fon s ráadásul a nyersanyagot is ingyen kapja, mert a Berekbeli fűz ága szabadon vagdalható, senkinek sem sajátja. A kosarakat, tekenyőket a cigányok gabonáért cseréltetik.

A patak állandóan finomabb homokot, vagyis *porondot* és durvábbat, *sódert* hoz és rak le medrében. A homok minden kapusinak ingyen rendelkezésére áll, de ha idegen hordja, valamit fizetni tartozik érte a falunak. A sóder az útjavítás és útépités idején aranyat ér. Tavasszal a Nagy-uca mentén végig sóderhalmokat látunk: a faluban mindenik *igának* két vagy több halom homokot kell a partra hordania, aszerint, hogy mekkora a sár, a falu hogyan határoz. Miután az előljáróság a kihordott halmokat számbavette, a *gyalogosok*, akiknek nincs *igájuk*, *elterítik*. Így töltik és egyengetik évről-évre a falu főuccáját. A Kapusipatak homokját azonban nemcsak a helyiek használják útjavításra, hanem Nagykapus, Mákó, Gyeróvásárhely, sőt Inaktelke is. A vásárhelyi hágóra is kell mindenik télen — hogy az út ne sikuljon — vagy 50 m³ rostált porond. Mindez a rostálóknak is, a fuvarozóknak is, a falunak is némi jövedelmet jelent. A homoknak az építkezésben való fontosságát nem is említjük, csak azt, hogy *tapasztáskor*, vagyis a ház tatarozása után is rostált porondot hint a háziasszony a *ház fögygüre*.

Van a patak mentén négy malom. Mivel nyáron a víz annyira kiszárad, hogy a malmokat nem hajthatná, *duvasztással* keskenyebb ágba, a *gátba* vezetik, s a malmok ennek a partján sorakoznak. Az alsó malom kétköves, hajtásához több víz kell, ezért fölötte a gátba még egy *kisgát* vezet. A gát mentén — mivel a föld itt elég nedves — jó gyümölcs-termés van. Régen a malom jelentősége igen nagy volt, de a 30-as években elkészült a gyalui szításmalom s az őrletőket most inkább az vonzza. Most tervezgetik az emberek, hogy miként lehetne a patakot még a malomhajtásnál is jobban hasznosítani: turbinát akarnak (a helyét már meg is ásták), ami az egész falunak villanyvilágítást szolgáltatna.

Nem jelentéktelen a patak az állattartás szempontjából sem. A disznócsorda egész évben a falu felső végén, a patak melletti *Lonkán* legel. A bárányokat is idehajtják tavasszal hat hétre, amikor elválasztják őket, hogy az anyjukat feledjék. A fűzfák között a patakmeder szépen *kigyepézik*: ez a libák kedvenc legelőhelye. Senki sem őrzi őket, csak éppen a nagyvízre kell figyelni, mert egy-egy gyors áradás a tapasztalatlan *pipéket* könnyen elragadhatja. A falunak négy csordája van: a két románt mindig a Lonkánál, a magyarokat a falu alsó végénél itatják, naponta kétszer is, mert a legelőkön, a válukban kevés a víz. Nagy melegben a bivalycsorda naphosszat a patakban hűsöl.

Röviden bár, de említést érdemel a kenderáztatás, ami először tavasszal, majd a magvas kenderrel ősszel történik. A férfiak a falu alatt és fölött, a part mentén több *kenderáztató tót* ásnak a földbe, ebbe a patakból vékony csatornán vizet vezetnek, majd a csatornát elzárják. Mivel a patak mellett kevés az ilyen alkalmas hely, sokan a mederbe kénytelenek tavat ásni. A kenderáztató tóba kerülnek a *kendernyalábok*, de ugyancsak vigyázni kell, mert ha a nagyvíz a kender tóban — különösen a mederbe ásott tóban — találja, mind elviszi. A patak mentén ásott tavaknak olyan nagy a becsük, hogy áztatás után a gyeróvásárhelyi és gesztrágyi komák, rokonok és barátok is

kölcsönkérjük a maguk kenderének kiáztatására. A tó magántulajdonnak számít, gazdája engedelmé nélkül nem használható. Mondanunk sem kell, hogy áztatás után a *kendermosás* is a patakban történik.

A víz a mosás és tisztálkodás szempontjából is megfizethetetlen: bizonyíthatják azok a faluk, amelyeknek nincs patakuk. Nem számítva a kisebbeket, a háziasszony minden három-négy hétben szerét ejti a nagymosásnak, *szapulásnak*. Annyira komoly munka ez, hogy szomszédasszonyok, ismerősök ketten-hárman is összeállanak egymásnak kölcsönösen segíteni. Olyan helyet keresnek, ahol sebes a víz, nem zavarodik. A ruhát *sulyokkal*, külön e célra szolgáló *mosószéken döngölik*. Sokszor, különösen nagy ünnepek előtt, az egész patakmeder tele van mosóasszonyokkal s messze visszhangzik a környéken a szapora döngölés. A jószemű idősebbek mosás közben ítélik meg munkájukból a leányokat, hogy milyen asszony válik majd belőlük.

Az emberek és az asszonyok a fürdésnek elfoglaltságaik miatt csak ritkán ejthetik szerét. A legények is csak vasárnaponként fürödnek, általában a Lonkán a *Hármastóban*, a patakmeder egyik mélyebb részében. Ha kevés az idejük, szekerre kapaszkodnak s úgy mennek közösen a fürdőhelyre.

Még egy szót sem szoltunk a gyermekekről, jóllehet a patak minden más haszna mellett is legelsősorban a kisfiúk örömét szolgálja. Már maguk a fűzfák paradicsomi állapotot teremtenek számukra. Alig lépnek ki a kapun, a legszebb ágakat vagdalhatják s kora tavasztól nyárig egyre készül a *füngőbíró*, *síp*, *tülinkő*, *törökduka*, a kapusi gyermeksereg sokféle kedvelt játék-hangszere. Sokan egész nap mást sem csinálnak, csak ilyen csendűző szerszámokat, s csoportokba verődve, fülsiketítő sípolással vonulnak végig a Nagy-uccán.

A sokféle játszási alkalmat, amelyet a patak homokja, kavicsa és vize biztosít, a tárgykor gazdagsága miatt nem részletezzük, inkább a halászást említjük. A halászás csak gyermekszórakozás, mert a 10—15 cm.-es halak nem nagyon érik meg, hogy fogdosásukkal az idősebbek töltsék az időt. Ha nagy a víz, a boltban megvásárolt közönséges horogra *hernyót* tesznek s az egészséget *nyélre* erősítik; ha kicsi, levetkőznek s a mart alá nyulkálva, kézzel szedik ki a halakat. A zsákmányt vékony fűzfavesszőre fűzik s az így nyert *fűzért* hazaviszik. Otthon a halakat a macskának adják.

A fürdés a kisfiúk állandó szenvedélye. Tavasztól-őszig a vízben lubickolnak, naponta kétszer is. Rend szerint a tavakba járnak, a Berekbe, mert a mederben nyáron nagyon kicsi a víz. Még szappant is használnak, a *gáti szappant*: puhább mézskódarabokat, amelyek vízben dörzsölve szétmállanak.

A fürdéshez kapcsolódó szokásanyagból csak egyet jegyzünk fel. Amikor a kisfiúk valamennyien megfürödtek és felöltöztek, két tiszta, lapos követ keresnek, tenyereikkel a fülükhez nyomják, a parton fel-alá sétálnak, közben egyre-másra hadarják:

*Szivárvány, szivárvány,
Szídd ki a filemből a vizet,
Vagy kiket vagy zódet,
Vagy amilyent a Jóisten rendel.*

Ha sok a gyermek, egyhangú hadarásuktól hangos a környék. Néhány szori elmondás után a köveket elveszik a fülüktől. megnézik, hogy melyiküké vizesebb, majd egyikkel a másikat *keresztbe elütik*, vagyis egyiket feldobva, a másikkal ezt igyekeznek eltalálni. A két kő összeütközésének úgy kell történnie, hogy mindegyik a patakba essen, mert különben a gyermeknek *meghal az anyja*. Ha valamelyik kő nem a vízbe esik, vagy a célzás egyáltalán nem sikerül, megismétlik, mindaddig, amíg a siker által biztosítják az anyjuk életét. Nincs szükség sok kísérletezésre, mert igen nagy a gyakorlatuk a dobálásban.

Ha most. befejezésül röviden arra lennének kíváncsiak, hogy egy pataknak a népeletre való hatása milyen irányban igényli a kutatást, akkor természetjáróink figyelmét a következőkre tudjuk felhívni:

A falu települése, a víznek falukép-alakító munkája, az ember harca a vízzel s e harc különféle változatai. A vízmenti fűzfa és felhasználása: szerszámnyelek, faedények, kosárfonás; a cigányság a falu életében, cserkereskedelmük. A patak homokja és kavicsa; szítálás, fuvarozás és eladás; útjavítás és útépités; házjavítás és építkezés. Malmok; a víz szabályozása és szerepe az öntözésben; a falu villamosítása; polgárosodás. Állattartás: disznó-, marha- és bivalycsorda; bárányok, majorság. Kenderáztatás, fonalmosás, mosás és szapulás; a szapulás, mint közösen végzett munka s mint férjhezmenendő leányok háziasságának ellenőrzése. Férfiak, asszonyok, legények és gyermekek fürdőzése. Gyermekehangeszerek. Játék a patakmederben, halászás. A patak valamennyi felsorolt sajátossága, mint szükségszerű közvetítő a környező, patak nélküli faluk felé. Mindez párosulva egy rakás hagyománnyal, előítélettel, babonassággal, szólásmondással, szokásjoggal, amelyek szabályozzák és célszerűvé teszik az embernek a vízhez való viszonyát.

Mondhatná bárki, hogy mindez természetes: semmi újat nem mondottunk, hiszen a patak és a partlakó ember viszonya a patakban és az emberben levő adottságoknál fogva önmagától szabályozódik. Valóban szabályozódik, de esetről-esetre az adott víz természetének megfelelően. Gondoljunk csak egy olyan falura, amelyik az Olt mellett van, vagy egy hegyi településre, ahol még csermely sincs; szaladjunk végig a fenti gondolatsoron s meglátjuk, az életnek egészen más képe, a gyermekvilágnak és a mindennapoknak, a tisztálkodásnak, építkezésnek, állattartásnak s minden másnak merőben különböző útja-módja rajzolódik szemünk elé. A patak tehát valóban népeletet alakító tényező, csak meg kell keresni és ismerni azokat a pontokat, ahol segíti és támadja a partjára telepedett embert.

Faragó József.

Kolozsvár környékének turista kalauza

I.

Egyesületünk tūrista szakosztálya tervbe vette, hogy természetjáróink számára összállítja Kolozsvár közvetlen környékének turista kalauzát. Folyóiratunk hasábjain 4—5 közlemény keretében szeretnénk ezt a célt megvalósítani. A tájegységek szerint megjelenendő cikkek különnyomat formájában is rendelkezésre fognak állani az érdeklődőknek s a füzetek összekötve, teljes kalauzát nyújtják majd a város kirándulóhelyeinek. Nem törekszünk arra, hogy teljes és részleteiben kimerítő leírást adjunk, inkább az a cél, hogy rámutassunk a látnivalókra s adatokat adjunk tūravezetóink kezébe az útirányra, időtartamra és tūraprogramra vonatkozóan. Reméljük, hogy szándékunk turista testvéreink jóindulatú támogatásával találkozik, s eléri egyetlen célját: az eszményi turista nevelést.

I. FEJEZET.

A Szénafüvek vidéke.

A Szénafüvek kis tájegysége Kolozsvár környékének „Hamúpipőkéje“. Tūristáink általánosságban elkerülik ezt a vidéket, mely fátlanságával az első pillanatban nem sok látnivalót nyújt. Ha azonban kellő időben keressük fel ezt a tūrista-terepet, sajátos, rejtett szépségeivel minden fáradságunkat bőségesen megjutalmazza.

A tūra idényei. A Szénafüvek jellegzetes *idénykirándulóhelyek*, mert megközelítésük csak az év bizonyos szakaszában érdemes. Így kora tavasszal a rutén tavaszi kikerics (*Bulbocodium Ruthenicum*) viritása idején, majd július elején, amikor a kaszálók teljes virágpompában állnak s télen, amikor — jó hóviszonyok esetén —, enyhe lejtőkkel, széles kifutókkal kitűnő sítérep kínálkozik, különösen a kezdők számára.

Megközelítése. A város középpontjából a Dermata, illetőleg Irisz gyáarak felé induló autóbuszokon juthatunk el a Kajántói vámhoz. Innen a 455 m magas Szentgyörgy-hegyre kapaszkodhatunk fel jobbkéz felől hagyva a városi téglagyár fejtőjét, balkézről pedig a Pokolköz suvadásait. Fölérve a Szénafüvek jelzésű 515 m-es magassági pontig, útunkat a 446-os m. pont felé véve leereszkedünk az Elővölgybe (nevezik Tekintő völgynek is). A tanyák melletti hídon átkelve a Szénafüvekhez kapaszkodunk fel s innen az ú. n. Bakamálon át a Morgó gerinc 586 m-es pontjára. Fenti útvonal hossza 9 km. Innen három irányban folytathatjuk útunkat:

1. Átmegyünk, a katonai térképen jelzett ösvényt követve, a Tekintőre (633 m — 3 km) — majd innen a 488-as magassági pont mellett elhaladva, a Pokolköz érintésével a kajántói vámhoz, illetőleg az Irisz-telepi autóbusz végállomásához érkezünk. (5 km.)

A Tekintőről átmehetünk a Kajántó völgy jobb oldalán húzódó mezei útra s a Marianum csillaghegyi tanyája alatt elmenve az ú. n.

Papok útján érhetjük el az állomás háta mögött lévő Nádas hidat. Körülbelül 7 km.)

2. Leereszkedhetünk a Harmadvölgybe, majd a patak mentén a Fejérdi völgybe, ahol bronzkori halastavak nyomait megszemlélve Telekfarkán át Apahida fölött érünk a Szamos völgyébe. Innen az apahidai állomástól vonattal térünk haza. Ennek az útvonalnak hossza Apahida állomásig 14,5 km.

3. Fejérd községbe megyünk (5 km.) megtekintve itt a történeti részben említett látnivalókat. A községből a Fogadók és elővölgyi tanyák érintésével juthatunk a Tekintőre (7 km), majd innen a 2. számú útvonal mentén térünk haza.

Története. Területünk, mint azt már említettük, nem kedvez az emberi településeknek. Mégis az 505-ös magassági ponttól nyugatra az út mellett aneolitikus cserepeket találtak, jeléül annak, hogy már a történelem előtti kor embere is itt tanyázott. Fejérd község határából bronzkori ú. n. tokos baltát, kardhüvely-pántot és szép schita bronz tükröt ismernek régészeink. Ez utóbbit művészi kivitelű guggoló szarvas díszíti. Rendkívül finom kidolgozása egy mai ötvösnek is dicséretére válnék. Bronzkoriak a Melegvölgy halastó dugásai is.

Fejérd községről annyit kell még tudnunk, hogy már 1330-ban magyar plébániája volt Új református templomának falaiba vannak beépítve annak a román-kori templomnak csúcsíves darabjai, mely hajdan a községben állott. Birtokosairól már a XV. századból tudunk. Közülük legnevezetesebb a XVII. században élt *Béldi Pál*, aki azonban csak futó vendég lehetett, mivel azok a politikai cselszövények, melyek őt végül is a konstantinápolyi Héttorony börtönébe juttatták, nagyon elfoglalták.

Különleges tudnivalók. Mivel ez a tájegység teljesen vízszegény, feltétlenül ivóvizet kell magunkkal vinnünk, nyáridőben személyenkint legalább egy litert. Turavezető fordítson gondot arra, hogy kulacs nélkül senki ne induljon neki ennek az útvonalnak. Vigyázni kell a túlságosan erős napsütésre is. (Napszurás veszély!)

Mit láthatunk a Szénafüveken? A Szentgyörgy-hegyre menet megtekinthetjük a városi téglagyár fejtőjét, a miocén korú sósagyag réteget, bennük a ritkábban előforduló tengerparti növény és állatmaradványokkal (kövületek).

A Szénafüvek gerincéről már szép kilátásunk nyílik a városra és környékére. Kelet felé beláthatunk az Elővölgy széles előregedett teknőszerű völgyébe. Nyugtalan, *suvasodásokkal*, csuszamlásokkal szabdalt lejtőin tavasszal számtalan tavacska csillog. Ilyenkor a tájkép meglepően emlékeztet Alaszka hómezőire. (Dr. Kól Erzsébet szóbeli közlése.)

A Szénafüvek egész területét különben a suvasodók jellemzik. Keletkezésükkel és leírásukkal először dr. Cholnoky Jenő világhíres földrajztudósunk foglalkozott. A mezőségi agyagból álló hegyoldalakat itt pannon korú homokkő fedi. Az esőzések alkalmával átázó agyagrétegeken megcsúszik ez a felső homokkő takaró, elszakad a hegyoldaltól (ezeket nevezi a nép Szakadásoknak!) lesuvad, érdekes „hepe-hupás” felszínt hozva létre. A homokkő halmok (hupák) mögötti mélyedésben kis tava-

kat alkotva (hepe tavak) meggyúlik a víz. Ezeket az érdekes természeti jelenségeket először éppen itt tanulmányozták s Cholnoky nyomán vonul be ismeretük a nemzetközi szakirodalomba is. Az újabb talajkémiai vizsgálatok azt mutatják, hogy a suvadások létrejöttében nagy szerepe van a „montmorillonit“ nevezetű agyagásványnak, mely megduzzadva közvetlen oka lehet a rétegek elmozdulásának. A lesuvadt halmokat a nép *Koporsónak* vagy *kecskehátnak* is nevezi.

„Hepi“-tó és „Koporsók“ a Szénafüveken.

(Nuridsány B. felvétele.)

Igen szép suvadásokat láthatunk a Pokolközben s a Morgó gerinc délnyugati lejtőin.

A Szénafüvek kis tájegységének második érdekessége a jellegzetes *növénytakaró*. A suvadásos térszín miatt tartós emberi települések nem keletkeztek ezen a területen s emiatt évszázadok hosszú során át csak kaszálónak használták. *Kelemen Lajos* neves történettudósunk „ezer éves szilaj pásztorkodást“ említ ezzel a területekkel kapcsolatban, míg *Brassai Sámuel* rámutat arra, hogy „a Szénafüvek ritka növényeinek hazáját a Pyrenesoktól a Volgáig kellene keresnünk.“

Ázsia füves pusztáinak, a sztyeppeknek növényeit találjuk itt. Már nevük is elárulja különleges származásukat: uraltáji fejvirág (*Cephalaria uralensis*), volgamentis hérics (*Adonis volgensis*), tatár lelleg (*Statice tatarica*), tátorján (*Crambe tatarica*). Jellegzetesek még a táskazár egyik faja (*Eclidium syriacum*), a sápadt lednek (*Orobis canescens*), az árvalányhaj (*Stipa capillata*), a már említett rutén tavaszi kikerics (*Bulbocodium ruthenicum*), a kónya zsálya (*Salvia nutans*), a tompacsészéjú atracél (*Anchusa Barrelieri*), a piros kígyószisz (*Echium rubrum*). Mint növényiszövetkezeteket jellemző fajok a sudár rozsnok (*Brometalia erectus*) és a valliszi csenkesz (*Festuca valesiaca*) érdemelnek említést. — Pontusi styepp és földközítengeri fajok érdekes keverékét találja itt a növényföldrajz kutatója.

A tudományos szempontból igen érdekes növényiszövetkezetek megóvására létesítette a román Természetvédelmi Tanács — *dr. Borza Sándor* egyetemi tanár lelkes és kitartó fáradozása útján azt a két védett területet (*rezervációt*), amely hivatva van érintetlenül megőrizni az ősi nö-

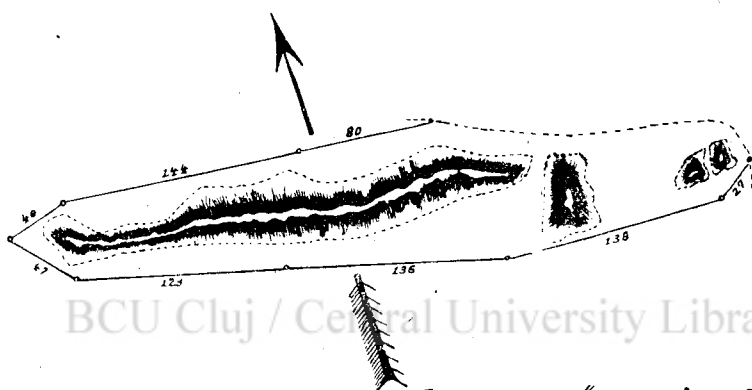
vényzetet az utókor számára. A két rezerváció közelebbi adatai a következők:

1. Koporsók rezervációja (5 ha. terjedelemben). Gondozója a Kolozsvári Ferdinand Tudományegyetem Növényrendszertani Intézete.

2. Szénafüvek rezervációja (2 ha.) ugyancsak a fenti intézet gondozásában.

Sajnos, a második világháború zűrzavaros éveiben a két rezerváció drótkerítései megsemmisültek s most féltő, hogy a legejetetés alapos kárt tesz bennük.

A Szénafüvek látnivalóihoz tartozik még az a szép kilátás, amely tiszta időben a Tekintőről nyílik. Keleten az Ünökő és Nagypietrosz, va-

A „Koporsók” rezerváció helyszín rajza

lamint a Széplés hármass csúcsa, északnyugaton a Meszes vonulata, előtte a Solyómkő felett emelkedő Grécsával (622 m), majd a gyalui havasok a Testessel, a Gergely és Öreg havassal, a Scărișoarával, a Bedellői havasokat s a Székelykővel.

Külön kell megemlékeznünk a Fejérdi völgy hajdani halastavairól, amelyeknek dugásai ma is igen szépen látszanak. Régen a középkor valóságos szelleme igen nagy súlyt fektetett a bójtökre s így a halra, mint bójtös eledelre is. A halastavak létesítése és fenntartása tehát feltétlenül szükségesség volt. Telekfarka község alatt négy hajdani, ma már átvágott tótöltés nyomai látszanak, mögöttük a régi tófenékekkel. Ez utóbbiakat még ma is elárulja a nedvességet kedvelő növényzet s a vakondtúrások által fölvetett kagylólóhéjak. Orosz Endre kutatásai szerint ez a hajdani tóisorozat azonos lehetett az okiratokban említett „Kwkori” tóval. Megtekintése érdekes példát nyújt a Mezőségen különben igen gyakori halastavak múltjára. Az Elővölgy Melegvölgy nevű részletében szintén láthatók egy hajdani tóisorozat dugásai. Ez utóbbi lehetett a középkor *Bakamáli tava*.

Irodalom.

1. Az Erdély. c. folyóiratban megjelent és a tárgyra vonatkozó összes közlemények.
2. A katonai térképlapok közül a következők: 1:75.000 Kolozsvár c. lap, 1:25.000 Kolozsvár jelzésű lap, 1:50.000 Kolozsvár kelet jelzésű lap, 1:100.000 Kolozsvár jelzésű lap.
3. *Dr. Borza Sándor*: Les monuments de la nature de Transsilvanie et du Banat. Revue de Transylvanie Tome V. No 4.
4. *Dr Borza Sándor*: Problema protecției naturii in România Kvár 1921.
5. *Csapody—Jávorka*: A magyar flóra képekben.
6. *Dr. Imre József*: Talajmozgások és típusaik az erdélyi medencében. Növénynevelési kutató szolgálat munkái Kvár. 1944 8. füzet.
7. *Kelemen Lajos*: Kolozsvár közvetlen környékének történelmi és műemlékei Kolozsvári Szemle II. évf. 1. szám.
8. *Nyárády E Gyula*: A kolozsvári Szénafüvek suvadásos területeiről. Földrajzi közlemények 1941. 1. sz.
9. *Nyárády E. Gyula*: Kolozsvár és környékének mocsárvilága. Erdélyi Tudományos füzetek 125. sz.
10. *Nyárády E. Gyula*: Kolozsvár környékének flórája.
11. *Orosz Ferenc*: Kolozsvári kalauz.
12. *Sztripszky Hiador*: Az erdélyi halászat ismeretéhez.
13. *Dr. Tulogy János*: Kolozsvár környékének kirándulóhelyei. Kolozsvári Szemle II. évf. 2. szám.
14. *Ifj. Xántus János*: A Kis-Szamos vízvidékének halastavai.

Ifj. Xántus János.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ki a turista?

Befejezés.

15. Ezek közül kerülnek ki azok is, akik ha kirándulásra hívjuk őket, azt kérdezik, hová megyünk, és ha azt feleljük, hogy a Dobrinba, azzal intézik el a kirándulást, hogy oda nem mennek, ott már jártak két évvel ezelőtt. Mindíg újat szeretnének, ami magában véve helyes is; minél több helyet jár meg a turista, annál többet lát, tapasztal, annál jobb; de azért, nem menni el valahová, mert ott már volt, mégis merőben helytelen dolog, mert a tájak, a kirándulóhelyek is változnak időnként, sőt időszakonként is, az ember maga is minden alkalommal másnak és másnak lát egy-egy vidéket, mindig új látnivalókat és szépségeket fedez föl benne. Különben sem kereshet föl a dolgozó ember mindig új tájakat, legföljebb egyet-kettőt esztendőnként, máskor meg bejárja akár tízszer is a már jól ismert helyeket és örül minden újan nőtt bokornak, virágnak.

16. Talán sok is már a megrovásból, de szolgáljon mentségül az, hogy ideális turistákat nevelni a célunk, azért még egy-két rossz és természetjáróhoz nem illő szokásról meg kell emlékezmem. Az egyik az, hogy oly sok esztendő nevelő munkája után egy-egy kiránduló társaság pihenőhelye az eltávózás-kor még mindig valóságos szemétdomb: zsíros és nemzsíros papírok, csontok, szalonnabőrök, kenyér- és tojáshéjak, meg mindenféle más hulladékok szerteszétjével, ami nemesak látványnak nem túlságosan vonzó, hanem azáltai, hogy a sok szemét a legyek, bogarak, férgek egész hadseregét odavonja, még

veszedelmes is, mert ezek a helyek rendszerint a letelepedésre legalkalmasabb, önként kínálkozó helyek szoktak lenni. A természetjáró ilyen nyomokat ne hagyjon hátra, még akkor sem, ha nem tart igényt a turista nevezetre, hanem csupán az emberére. A szemetet egy csomóba kell gyűjteni, ha tűz van, elégetni, ha nincsen, elásni, ha ásószerszám (egy szögesbot is megteszi) sincsen, egy bokor tövébe rejteni, nem annyira a rejtegetésért, mint inkább azért, hogy a szél szét ne szórja. Még okosabb dolog azonban az étel- és egyéb hulladékot papírba csomagolva a hátzásokban hazavinni, otthon elégetni vagy a szemétkébe rakni. De nemcsak a szabadban nem illik a szemetet szétszórni, hanem menedékházban, korcsmában vagy más pihenő- vagy szálláshelyen sem, egyszóval sehhol sem. Mindenütt a fent elmondottak szerint kell eljárni, mert az igazi turista (és minden tisztességesen gondolkodó ember) arra törekszik, hogy minél kevesebb kellemetlenséget, munkát okozzon másoknak, hogy minél kevésbé szoruljon másoknak segítségére. Pedig sokan láttunk már jó házból származó, de meggondolatlan vagy gondolkozni lusta fiatalokat, akik vendégházban (tehát nem is kocsmában) a hagymaszárakat egyszerűen az asztal alá szórták, és amikor a vezető kötelességszerűen és szőp szóval figyelmeztette őket, hogy ne tegyék, azt válaszolta a legokosabb közülök, hogy az nem baj, mert legalább egyszer seperni is fog a háziasszony, meg aztán amúgy is megfizetnek az alkalmatlankodásért.

17. Még súlyosabban vét a jóízlés ellen az a „*turista*“, aki a természetjárást arra használja föl, hogy nevét minden lehető és lehetetlen helyen megörökítse. Egy nevezetes háznak fala, a sziklafal, az emlékoszlop vagy más emlékmű mind alkalmas erre a célra. Némelyek nem röstellenek festéket és esetet vinni magukkal, hogy fölírásuk annál maradandóbb és föltűnőbb legyen; olyan is akad akárhány, aki belékarcolja, belevési nevét a sziklába, hogy becses személyének neve, emléke örökké fönnmaradjon. Kevés barbárabb cselekedetet lehet elképzelni ennél, amit érdemes volna törvénnyel eltiltani és szigorúan büntetni. Az embernek ezt a hiúságból származó gyöngejét akarta szolgálni és kielégíteni az az ötletes férfiú, aki a látogatókönyvet kitalálta. Csakhogy sokan nem elégszenek meg ennyivel.

18. Rossz szokásai közé tartozik némely turistának az is, hogy az erdő fáit ok nélkül rongálja. Az még hagyján, hogy nevét belevési a fák kérgébe, de azt már határozottan rosszalunk kell, ha ágakat tördel le, hogy egy-két óráig tartó pihenőjének idejére árnyékos enyhelyet, lombsátrat készítsen magának. Nem tartozik az üdítő látványok közé egy-egy pihenőhely körül a sok kormos folt sem, a hajdani tűznek áruló nyoma. Ha elhagyott tűzhelyet találunk, igazán fölösleges a gyepet másutt is kielegetni. Az is fölösleges, hogy egy nagyobb társaságnak minden második-harmadik tagja új tüzet rakjon; egy-egy tűznél nyolc-tíz ember kényelmesen megsütheti a szalonnáját, még versenyt is rendezhetnek, melyiké süll meg hamarább és szebben. Hasonló érzések támadnak az emberben, ha — különösen források körül — kisebb-nagyobb hervadt virágcsokrétákat lát szanaszét. Ha virágot akarunk hazavinni, a lakás díszéül vagy a kellemes kirándulásra emlékeztetőül, szedjük őket hazafelé menet, hogy kevésbé hervadjanak meg, de akkor se szedjük ölszámra, hagyjunk másoknak is és hagyjunk egy keveset azoknak is, akik a mezei virágokban a maguk termő helyén, a mezőn szeretnek gyönyörködni. Ahhoz sem fér kétség, hogy ott a legszebb.

19. Sajnos, még mindig akadnak olyan természetjárók is, akik nem áttalanak átgázolni a vetéseken, még kevésbé a kaszálókon, csak azért, hogy egy-két perccel megrövidítsék útjukat. Ezek is tisztában vannak, hogy rosszat és tilalmast cselekszenek, mert előbb óvatossan körülnéznek, miúcsen-é

valami gyanús ember a látóhatáron. És ha mégis rajtavesztenek, fölötte esdálkognak, hogy ilyen csekélységből olyan nagy dolgot csinálnak. Az talán csak később jut eszükbe, hogy mennyi munka, vesződés megy ilyenkor veszendőbe néhány perc alatt, és hogy az ilyen gondatlanság okozta *csapás* másokat is a rövidítés használatára esábit és kész a vetés-, terméspusztító ösvény.

20. Azt is mindenki tudja, hogy a termést megdézsmálni nem szabad, hiszen ezt közönségesen és egyszerűen lopásnak nevezik. Nem is említeném, ha magam nem láttam volna, mint szedte meg egy többtagú társaság egy távolabb fekvő község bekerítetlen gyümölcsösének szőlől álló fáit. Jánborul figyelmeztettem őket, hogy baj lehet belőle; az egyik azt felelte, hogy bízzam azt csak reájuk, a másik sokkal szellemesebb volt, azt mondotta, nagyon sok a gyümölcs a fákon, leszakadnának az ágak, ha nem könnyítene nek rajtuk.

Másnak kárt okozni senki ember fiának nincsen megengedve, legkevesebb azonban a turistának volna szabad, aki önérzettel azt állítja magáról, hogy a természet és minden teremtményének szeretete őt emberebb emberré teszi. Ez pedig éppen az ellenkezőjére kötelezi: igyekezzék minden lehető alkalmat megragadni arra, hogy embertársainak segítségére legyen, hogy hasznos szolgálatot tegyen a közösségnek. Sok mód adódik erre naponkiút, csak szem és szív kell hozzá. Akiben ez nincsen meg, az nem igazi turista (még igaz ember is nehezen).

21. Ezek után mit mondjunk azokról a turistákról, akiket fekete hálátlan-ságban kell elmarasztalunk. Azokról van szó, akik nem szokták megköszönni a vezetőnek, hogy szíves volt idejét, erejét és tudását a résztvevők rendelkezésére bocsátani. Mert egy többnapos túra megtervezése, megszervezése és vezetése bizony sok időt emészt. Hagyjáu, hogy nem köszönik meg, hiszen, aki vezetésre vállalkozik, nem is a háláért teszi, hanem azért, mert másokkal is meg akarja osztani azokat az élvezetes órákat és azokat a hasznos tapasztalatokat, amelyekben jártában-keltében itt is, ott is része volt. De némelyek bírál-gatásnál, gánésoskodásnál, bakafántoskodásnál egyebet nem tesznek; még jó, ha csak sunnyogva és hát megett. Nemrégem arról is hallottam, hogy egy ilyen résztvevő szemtől-szembe förmedt rá a vezetőre, mert egy meredekebb kapaszkodón előre ment és nem segített neki, ott, ahol a társaság egy nőtagja minden nagyobb nehézség nélkül egymaga boldogult. A vezető ilyenkor természetesen előre megy, hogy a legkönnyebben megmászható helyet megkeresse, hogy valóban útmutatóul szolgáljon és ha szükséges, megfelelő útbaigazításokat adjon az utána jövőknek. A méltatlankodó összetévesztete a mi közeli hegyeinket az Alpokkal, a vezetőt az alpesivel, aki megszabott díj ellenében 1-2 turistát vezet föl a magas hegyek csúcsára. Ha valaki mégis segítségre szorul, kérje legközelebbi társait vagy társait, bizonyos, hogy nem hagyják cserben, do követelni, még ráadásul gorbán, senkitől sem lehet, nem is szabad.

22. A turista-magatartásról szólva, hátra volna még a megszólítás és az üdvözlés módjáról is beszélni. Ez a kérdés már egyesületünk alakuló közgyűlésén is szóba került. A megszólítás szabályozásának, illetve egységesítésének az volna a célja, hogy az egyenlőség és testvériség hangsúlyozása érdekében elkerüljük az *úr* szót, aminek voltaképpen csak idegenek között van értelme és helye. Az üdvözlés módjában való megállapodásnak pedig az volna a rendeltetése, hogy a múltban használt és jórészt elhasznált köszön-tési formákat elhagyjuk, amilyen például az *alázatos szolgálja, ajánlom ma-gamat, van szerencsém* és hasonlók.

Nem akarok vitába szállani azokkal, akik az *úr* szót törölni akarják, ha nem is a magyar szókinesből, de a magyar nyelvhasználatból, ámbár hivatkozhatnák az angolra, aki mindenkit *mister*-nek szólít, vagy a franciára, aki nek minden ember egyformán *monsieur*, vagy akár a románra, aki szintén nem sajnálja a *domnule* szót senki ember fiától. De mégsem helyeselhetem a közgyűlésen ajánlott *sporttárs* megszólítást.

Először is azért, mert érthetően nagyon nehezen mondható ki, első hallásra mindenki *portás*-nak érti; másodszer meg azért, mert a már erősen meggyökeresedett *turista-testvér* megszólítás fölöslegessé tesz minden más javaslatot és kísérletet. A *testvér* szó a magyar nyelv ősi és eredeti szókincséhez tartozik, igen sok szervezet használta eddig is, úgyhogy semmi okunk sincs arra, hogy mással kicseréljük. Még az sem kompromittálhatja ezt a jellemző szavunkat, hogy valamely rosszlelkű párt vagy szekta tagjai is így szólították, emlegették egymást egykoron.

23. A turista-üdvözlésben való megállapodásnak is van valamelyes értelme, de korántsem tartozik a fontos kérdések közé. A közgyűlésen erre a *barátság*-ot ajánlották. Első hallásra ez igen alkalmasnak tetszik, mert hiszen a természetjárásnak egyik célja az emberek közti igaz baráti érzésnek fölkelése és ápolása, de jobban szmügyre véve, mégsem helyeselhetjük. Még pedig azért nem, mert ha számbavesszük és megvizsgáljuk a ma használatos összes magyar köszöntő formákat, a *barátság*-hoz hasonlót, amely mintaul (analógiául) szolgálhatna, egyet sem találunk. A szokásos üdvözlések mind könnyen és természetesen kiegészíthető hiányos mondatok, vagy olykor tömönatok, például: jó napot, jó éjtszakát, jó egészséget, szerenesés utat, minden jót (t. i. kívánok az úrnak, kendnek, neked), adjon Isten (jó napot, jó utat); Isten áldja, Isten hozta stb. Ezek között egy sincs, amely nevező alakban álló pusztá főnév volna, mint amilyen a *barátság*. Egyetlen alanyesetben álló, de személyragos és jelzős főnevünk van, amely üdvözlésül szolgál, ez az *alázatos szolgálja*; ez azonban nem más, mint az egykori latin *servus humillimus*-nak meghonosodott és polgárjogot nyert fordítása, amelynek használata napról-napra szűkebb térre szorul és valószínű, hogy rövid idő múlva el is avul már.

Olyan üdvözlő formát kellene találnunk, amely a magyar nyelvben szokásos formákkal azonos szerkezetű, amely tehát a magyar nyelv természetének megfelel. Addig pedig fogadjuk el *Tulogy* János turista-testvérünk javaslatát, használjuk üdvözlésül menet és útközben, amikor az út java még hátra van, a *jó utat*, jövet, hazaérkezéskor, amikor egymástól elbúcsúzunk a *jó egészséget*. Mind a kettő megfelel annak a követelménynek is, hogy valamelyes köze legyen a turistasághoz, hiszen az egyik azt kívánja, hogy útunk sikerrel járjon, a másik azt, hogy a kirándulás szolgáljon egészségünkre, aminthogy a természetjárásnak legelső és legfőbb célja éppen az egészség megtartása.

Arról azonban mondjunk le, hogy akár az egyik, akár a másik megszólító, illetőleg üdvözlő formát kötelezővé tegyük. Ez ugyanis egyfelől lehetetlen, másfelől merőben ellenkezik azzal a szellemmel, amelyet a természetjárók is tisztelnek, nevezetesen a szabadság szellemével. Az egységesítésnek ez az erőszakos külső formája csak a diktatúrákhoz, az agyonrendszabályozott szervezetekhez illik, de azoknak sem válik hasznára.

24. Ennyi az, amit az igazi turista-magatartásról elmondani jónak és helyénvalónak találtam. Ha mest végiggondolok az elmondottakon, valóban úgy találok, hogy benne van a sorok között a turista szemléletmódja és lelkesége is. Az igazi természetjáró ugyanis egynek, egységnek látja az egész

teremtett világot, amely méreteivel, végeláthatatlan kiterjedésével, megszámlálhatatlan csodáival meg is döbbsenti, a maga parányiségére és erőtlenségére eszméleti, alázatossá teszi, de megnyugszik a változhatatlanban, sőt az a tudat, hogy bármily kicsiny, de mégis alkotó része ennek a valójában megfoghatatlan világnak, szerény öntudattal tölti el. *Ez a turista szemlélete.* Ez az öntudatos szemlélet képessé teszi arra, hogy ennek a mindenségnek minden más parányát, élő és élettelen létezőjét megbecsülje és szeresse, elsősorban embertársait. Ezért az igazi turista lelkületében nem verhet gyökeret a gyűlölet semmiféle formája, még kevésbé a bosszúállás gondolata; abban csak a jóindulatnak, a megértésnek, a megbocsátásnak, a békességre törekvésnek van helye, vagyis annak, amit egyetlen szóval *szeretetnek* nevezünk. *Ilyen a turista lelkülete.*

Ha minden szavunkat, lépésünket, tettünket már öntudatlanul a szeretet irányítja, ha semmi olyat nem teszünk, ami akár az isteni, akár az emberi írott és íratlan törvényeket megsértene, akkor elmondhatják rólunk mások, hogy igazi turisták vagyunk. *Brüll Emánuel.*

Összefoglaló jegyzék

az „Erdély“ 42 évfolyamában megjelent cikkekről,
tanulmányokról

Új cikkek írásakor, régi adatok összeállításakor, de főként kirándulások szervezésekor gyakran fordul elő, hogy a cikk írója, a túra vezetője „Erdély“ folyóiratunk régi számaiban keres megfelelő cikkek, adatok után. Bár minden évfolyam végén tartalomjegyzék áll rendelkezésre, mégis az idő rövidsége miatt sokszor nehézségbe ütközik több évfolyam áttekintése.

E munka megkönnyítésére készítette el *Czirják Károly* tagtársunk, illetőleg könyvtárosunk az „Erdély“ című folyóirat 42 évfolyamában megjelent cikkek, tanulmányok és egyéb adatok jegyzékét. Előbb, mint legsürgősebbet, az útleírásokról, a természeti szépségekről, a kirándulóhelyekről és fürdőkről szóló útmutató jegyzéket közöljük le lapunk hasábjain, azután a turistaság elméleti és gyakorlati tárgyjú, a földrajzi, a geológiai, a néprajzi, a művészettörténeti tárgyjú cikkek jegyzékére kerül majd sor. A címszavak mellett az „Erdély“ évfolyamát és a hónap számát jeleztük. Az „Erdély“-ben megjelent összes cikkek, stb. jegyzékének leközlése után a más folyóiratokban megjelent, de bennünket érdeklő cikkek, adatok jegyzékét fogjuk lehozni.

Joggal kifogásolhatják egyesek azt, hogy útmutató jegyzékünk csak a cikk tárgykörére, földrajzi helyére utal, de nem hozza a bibliografiai módszer szerint a cikkek pontos címét, a szerzők neveit, esetleg pár sorban a cikk tárgyát, stb. Lehet, de ez részben hosszú időt igénybevevő nagy munkát jelentene, amelynek végét ma bevárni nem győzzük, másrészt az tízszeres helyet igényelne lapunktól, amit mai korlátozott terjedelme miatt megadni nem tudunk.

Czirják Károly vállalta azt, hogy közben elkészíti a kívánt módszer szerinti bibliográfiát, amelyet az „Erdély“ 50-ik évfordulójakor fogunk kinyomatni és közkinccsé tenni.

Elégedjünk tehát most meg ezzel a szerény útmutató jegyzékkel, amely sokaknak fog gyakorlati segítséget nyújtani, használjuk minél gyakrabban és forgassuk minél sűrűbben az „Erdély“ 42 évfolyamának régi számait, sok érdekes és élvezetes adatot, élményt fog olvasójának nyújtani.

Vámszer Géza

- Algyógy (Alsó Fehérm.) 1912 III.
 Aranyos Beszterce folyó 1938 XI.
 Bálványos (Székelyföld) 1911 X.
 Báznafürdő 1913 I.
 Békási szoros 1908 VII, 1910 IV, V, X.
 Bibarcfalva 1905 XI.
 Bihar 1899 X, 1900 VI, 1904 VII, 1905 III, V, 1909 VII, 1913 IX, X, XI, 1931 I, 1933 VII, 1935 I, III, V, 1936 VII, 1943 III, IV, 1944 VI, 1945 III.
 Blidár (Nagybánya mellett) 1938 III.
 Bohui barlang (Krassó. Szörény vármegye) 1935 III.
 Boksán 1939 V
 Bolnok (Brassó) 1935 V.
 Bozostó (Kolozsmegye) 1913 IX.
 Brassó és Brassói havasok 1897 XI, 1898 VIII, 1912 XI—XII, 1914 I.
 Bucsecs 1892 VII, 1895 VIII, 1896 X, 1898 X, 1905 I, 1933 VII, 1938 XI, 1940 I.
 Buleató 1903 IV.
 Cibin (Szebenmegye) 1907 XI.
 Cibles 1892 III, 1932 I, 1937 III, 1941 VIII, 1942 XI, 1944 III.
 Cikói szoros (Szilágyság) 1933 VII.
 Czegei-tó 1931 V, 1942 VIII.
 Csalhó 1895 VIII, 1937 IX, 1938 XI, 1945 II.
 Csicsóvár (Dés mellett) 1937 VII.
 Csindrel (Szebeni havasok) 1907 XI.
 Csodavár (Bihari havasok) 1906 IX.
 Csukás (Brassói havasok) 1904 II, 1905 IX.
 Damogled (Herkulesfürdő mellett) 1933 IX.
 Dezsóvár 1910 II, 1930 I, 1943 IX.
 Detonata 1908 V, 1914 VII.
 Dévai vár 1931 V, 1938 I.
 Diham (Brassói havasok) 1940 I.
 Dobrin 1892 III, IV, 1894 XI, XII, 1896 IX, 1898 X, 1908 III, 1930 II, 1932 IX.
 Drágan-völgy 1906 V, 1943 IX.
 Egyeskö (Csikmegye) 1937 VII, 1939 IV, 1941 X—XI, 1944 II.
 Előpatak 1892 IX.
 Érchegység 1892 VIII, 1893 IX, 1894 V, 1901 III, 1910 VIII, 1911 I—III, 1913 VIII, 1914 IV.
 Felcsík 1936 I
 Felsőbánya 1898 IV.
 Fogarasi havasok 1895 I, III, V, 1909 III, 1910 VI, 1912 VII, VIII, 1934 V, 1938 III, 1939 IV, 1941 III, VIII.
 Funtinella (Gyalui havasok) 1892 VIII, 1906 VII.
 Fürdőink: 1898 X, 1899 X, 1900 V, IX, 1901 III, 1902 IV, VI, 1904 V.
 Gaina. 1893 VII, 1896 VI, 1900 IV, 1930 III, 1931 I.
 Galbina (Bihar hg.) 1901 VI.
 Gálosházi barlang (Bihar vármegye) 1943 IX.
 Gergelyhavas (Gyalui havasok) 1932 V.
 Géczy vár (Gyalui hav.) 1907 I.
 Görgény 1942 V, 1943 VIII.
 Gutin 1912 III, 1932 V, 1936 I, IX, 1938 III, 1941 VIII, 1943 VII.
 Gyalui hav. 1897 IV, V, VI, 1899 VIII, 1907 V, 1908 III, 1910 VIII, 1911 IV, 1914 V, VI, 1943 III.
 Gyergyóremete 1931 V.
 Gyerőffi-tető (Kolozsmegye) 1913 X.
 Gyilkostó 1895 I, 1908 I, IX, 1932 VII, 1937 I, VII, XI, 1942 II.
 Gyímes 1906 III.
 Györgyfalva (Kolozsmegye) 1898 I.

Hargita 1908 III, 1932 V; 1940 III, VII, 1941 X, 1942 X, 1944 VI.
 Hidegszamos 1896 IX, 1906 III.
 Homorodalmási barlang 1896 VII, 1912 I, 1931 V.
 Hunyadmegye 1892 IV, 1893 I, 1899 V.
 Irottkő (Csikszentdomokos mellett) 1937 XI.
 Istenszéke 1943 IX.
 Jádvolgy (Bihar vm.) 1906 I.
 Járavize (Gyalui havasok) 1895 X.
 Jezer (Szebeni hav.) 1907 XI.
 Kalán (Hunyadmegye) 1914 II.
 Kalotaszeg 1899 X, 1900 XII, 1905 VII, 1943 III, 1946 I, I–II.
 Kaszoja (Pancota mellett) 1935 V.
 Kászón 1938 I.
 Kányafő (Kolozsvár mellett) 1916 I.
 Kelemenhavasok 1892 XI, 1894 XII, 1917 I, 1939 V, 1941 I, IV, VII, 1942 VI, VIII, 1943 IV, X, 1945 V, 1946 I.
 Keresztényhavasok 1897 V, 1933 IX.
 Királyhágó 1897 I, 1943 IX.
 Királykő 1892 XI, 1897 VIII, 1903 VII, 1905 I, 1909 III, 1939 III, 1940 VII.
 Kisbékás-szoros 1942 II, 1943 XI.
 Kolozsmegye 1910 I, II.
 Korond 1907 III, 1912 II.
 Kovászna 1939 III.
 Körösfői barlang 1944 IX.
 Körösvölgye 1904 IX.
 Lápos hegység 1915 I, IV, VII, 1944 IV.
 Lobogófürdő (Udvarhelymegye) 1896 X.

Magura (Gyalui havasok) 1937 III.
 Marosforrása 1913 VII.
 Marosszentgyörgy 1914 IV.
 Málnásfürdő 1914 III.
 Melegsamos 1899 I, V.
 Merisor (Hunyad vm.) 1900 IV.
 Meszes hgy (Zilah mellett) 1937 VII.
 Meziád 1904 IX, 1930 III, 1932 VII, IX.
 Mezőhavas (Szováta mellett) 1904 III, 1908 III.
 Móczopotámia (a Maros, az Aranyos és a Hideg-Melegszamos között) 1900 I, II, VI, VII, XI, 1901 VI, VIII, XI, 1902 I.
 Muntele mic (Karáusebes mellett) 1933 IX, 1936 IX, 1937 V.
 Nagyág (Hunyad vm.) 1909 IX.
 Nagybánya 1904 XI, 1941 V, VIII.
 Nagybihar 1914 VI.
 Nagyköhavas 1902 IV, 1910 VII, 1916 VII, 1931 IX, 1933 IX, 1939 V.
 Nagypietrosz 1941 II, 1943 IX, X.
 Naszód 1913 III, IV.
 Negoj 1892 VII, VIII, 1894 III, VIII, IX, 1903 IV, 1904 XI, 1905 I, 1906 VII, 1908 V, 1930 XI, 1937 XI.
 Néra (Krassósöröny vm.) 1934 XI.
 Olt forrás 1913 VII.
 Oltárkő 1934 XI, 1941 XI.
 Onesásza (Bihari hav.) 1892 I, II.
 Ordományos (Sztána mellett) 1943 IX.
 Ördögkeresztúr (Kolozsmegye) 1934 VII.
 Öreghavas (Gyalui havasok) 1892 VIII, 1913 VI, 1916 I, 1932 IX, 1934 I.

EGYESÜLETI ÉLET

A turista szakosztály hírei

Folyó év augusztus–szeptember havában a forró, tartós szárazság ideje alatt is eredményes munkát végzett a turistaszakosztály. Kirándulásainkon turistáink az ország majd minden részében nagy erdőtüzeket láttak, amelyek nagy károkat okoztak.

Augusztus 3-án 10 napos székelyföldi körutra indultunk Texe Imre vezetésével, egy másik csoport augusztus 4-én egynapos kiránduláson volt Réven és környékén Kovács István vezetésével. Egy hét múlva Pakó Béla vezetésével Biharfürdő környékét jártuk meg, közben, augusztus 7–12-én növénytan kirándulás volt Dr. Xántus

János vezetésével a radnai havasokban. Ezt követőleg egyhetes kirándulást vezetett Rotarides István a fogarasi havasokba. Augusztus 17—19-én két kirándulás volt közös indulással. Egyik a Meziádi barlanghoz Dr. Balogh Ernő, másik Biharfüred környékére Kovács István vezetésével. Szeptember elsején Matejovics Antal volt a Tordai hasadéokban munkakiránduláson, 7—9-én másodszer vezetett kirándulást Dr. Balogh Ernő a Meziádi barlanghoz, 8-án Timkó Ernő vezetésével a Csigadombra volt ismertető kirándulás, 15-én volt a nagyszabású turistatalálkozó a Tordai hasadéokban a marosvásárhelyi osztály tagjaival, 20—22-én Kisbányahavason voltunk Vámszer Géza vezetésével, míg 20—27-én negyedszer vezetett Rotarides István kirándulást a Biharba.

Szeptember 22-én két kirándulás volt: az egyik a Tordai hasadékba, Dr. Xántus János, a másik a Majláth-kút—Árpádesúcsra, Matejovics Antal vezetésével, 29-én ismét kettő: az egyik a Hidegszamos völgyébe, Vámszer Géza, a másik a Kismagurára (csillagtúra): Nuridsán Bálint, Dr. Xántus János, Czirják Károly és Balázs Gyula vezetésével.

*

Nagybányán október 7-én újra megalakult a Gutin-osztályunk. Elnök: dr. Orosz Sándor, ügyv. elnök: dr. Lengyel Béla. Alelnökök: Böhm Károly, Király István, Ötvös Sándor, Pop Alexandru, Waldner Zoltán. Titkár: Havas Antal. Jegyzők: Bene Mihály, Nadler Lajos. Pénztárosok: Magyary Ferenc, Sztripszki Orest.

Az elmúlt két év alatt az egyesület ügyeit egy háromtagú bizottság vezette: dr. Lengyel Béla, Miszovics Olivér és Görög László.

*

F. év október 12-én, szombaton nagy siker mellett rendezte meg egyesületünk központja a Royal termeiben szüreti mulatságát. Helybeli művészek zene- és énekszámai után reggelig tartó tánc következett. Az estély főrendezője Cs. Tamás Béláné volt, aki közismert hozzáértéssel készítette elő és rendezte az egész estélyt.

*

Központi osztályunk okt. hó 19-én, szombaton kezdte el szokásos szombat-esti társas összejöveteleit. Vendégeket is szívesen lát a vigalmi bizottság.

A maroszéki osztály hírei. Legtevékenyebb vidéki osztály belső életéről az alábbi híreket kaptuk: Marosvásárhely város nevezetességei megismerésére az őszi hónapokban rendszeres városismertetési tanulmány-sétákat szerveztek. Így a Teleky-könyvtár, a Ref. Kollégium Bolyai Múzeuma, a városi képtár, a ref. vártemplom tornyából a város látképének ismertetése, stb. van műsoron.

Ismertető előadás-sorozatot vettek tervbe. Ezek közül Központunk három előadója is vállalt előadást. Éspedig: Dr. Balogh Ernő, Rotarides István és dr. Tulogdy János.

Az egyesületi helyiség egyik szobáját újra festették és újra berendezték.

A tagok száma a nyár folyamán hússzal gyarapodott.

Szép Ernő lett a jegyző és könyvtáros, Nagy Gábor a gazda.

A hargita-fürdői „Uz Bence“ turista-szálló a téli si-idényre berendezkedett. Bevezette a távbeszélőt is: Miercurea-Ciuc 53. sz.

HÍREK

Székelyföldi kirándulásunkról.

Egyesületünk központja által augusztus 3. és 13. között rendezett tíznapos székelyföldi kirándulásról Vámszer Géza „Székelyföldi turista-jegyzetek“ közös cím alatt négy riportszerű cikkben számolt be a Világosság napilap hasábjain.

Az első az augusztus 28-i számban jelent meg, „Marosvásárhely, a jövőndő székely központ“ címen, a második az augusztus 30-i számban „Gyergyószentmiklós, Gyilkostó, Egyeskö“ címen, a harmadik a szept. 4-i számban „Balánbánya, Szentdomokos, Felcsík, Alcsík, Tusnád-fürdő és Szent Anna-tó“ címen, míg a negyedik „Hargita-fürdő és Csík-szereda“ címen.

Egyetemi Füzetek, Marosvásárhely. A Bolyai-tudományegyetem marosvásárhelyi barátai csinos füzetben kiadták Miskolezy Dezső egyetemi professzornak Marosvásárhelyen tartott két szabadegyetemi előadását. Az első az egyetem és a város viszonyáról szól, a második az egyetem hivatását fejti ki. A füzethez az egyetem barátai nevében Fekete Andor írt előszót. Az egyetem rektori hivatala mindenkinek, aki erre a célra hozzá (Cluj, Str. Arany János-utca 11.) legalább 2500 lejűt beküld, portómentesen küldi meg a füzetet.

Szerkesztői üzenetek

Kérjük azokat az előfizetőket, akik hátrálékban vannak, hogy mielőbb rendezzék fizetési kötelezettségeiket, mert ellenkező esetben 4. számunkat nem küldhetjük el nekik. Lapunk amúgy is anyagi nehézségekkel küzd s így kétséges, hogy a jövő 1947. évben folytathatjuk-e

megjelentetését. Címünk: Jókai-u. 2. sz. II. em.

Aki öt előfizetőt szerez, az egy évig díjtalanul kapja lapunkat.

Előfizetési díj egy évre (4 szám) 12.000 L., tagoknak 10.000 L.

TARTALOM:

<i>Petőfi Sándor</i> : Itt van az ősz, itt van újra	1
<i>Rotariue z Istrou</i> : A fogarasi havas k (I. rész)	2
<i>Faragó József</i> : Egy patak halása a nép letre	6
<i>Ifj. Xantus János</i> : Kolozsvár környékének turistakalauza. (A szénafüvek vidéke)	10
<i>Brüll Emánuel</i> : Ki a turista? (II. befejező rész.)	14
<i>Czirják Károly</i> : Összefoglaló jegyzék az Erdély eddig megjelent cikkeiről	18
Egyesületi Élet	21
A turista szakosztály hírei. — A nagybányai osztály új tisztikara. — Szüreti mulatságunk. — A marosszéki osztály hírei. — Az Uz Bence téli idénye	
Hírek. — Tartalom	22

Látogassuk meg télen is

egyesületünknek a Hargita-fürdőn (1350 m) levő turista-szállóját, az

Uz Bencét,

amely nagyszerű sí-terep közepén fekszik.

Megközelíthető autóbusszal Csík-szereda és Székelyudvarhely felől.

Szobát foglalni Dr Kösztlér Arthur Mercurea-Ciuc, Transilvania bank címén lehet.

Az Uz Bence telefonszáma:
Mercurea-Ciuc 53.

MIND KOLOZSVÁRI CÉGEK

Székely József *úridivat-szabósága*

ENKE TAGOKNAK 10% ENGEDMÉNY **Unió-utca 2. szám, I. e.**

MAJOR ILONA

női divat, kötöttárú- és textilüzlet

Deák Ferenc-utca 20. szám

DEÁK és DEÁK

rádió és villamossági szaküzlet

Szabadság-tér 15. szám

Balázs Gyula

Kogálniceanu (volt Farkas) utca
Ret. kol.égium udvarán, a templom oldalán

műbútorasztalos

ANGYAL DROGÉRIA

Dózsa György-utca 23.

Alapítva 1910-ben

NYERGES IMRE

orvosi műszertára

Jókai-utca 4. szám

*Fotokópiák, amatőr-munkák,
művészi felvételek*

Polyfoto-nát

Szabadság-tér 13.

TRANSCOLECTIV

szállítási vállalat - Kolozsvár, Szabadság-tér 27.

Pázsint Imre *képkeretező, képkereskedő
és ablaküvegező*

KOSSUTH LAJOS-UTCA 10. SZÁM

MINERVA

IRODALMI ÉS NYOMDAI MUNTÉZET RT KOLOZSVÁR

Igazgatóság és üzemek: Brassai-utca 7. szám / Telefon: 433
Könyv- és papírkereskedés: Szabadság-tér 8 / Telefon: 434

Könyvnyomda / Könyv- és papírkereskedés

Könyvkiadó és lapkiadóvállalat

Könyvkötészet / Cinkográfia / Vonalozóüzem

Üzletikönyvgyártás / Borítékgyártás

Domborcimkegyártás / Bélyegzőkészítés

„RUTEX”

RUHÁZATI ÉS TEXTILIPARI MUNKÁSOK SZÖVETKEZETE

Turisták, vadászok és halászok, figyelem!

Hozott anyagból rendelés után, maximális munkabérért készítünk:

Sporttestvérek!

Dolgoztassatok nálunk

Szabadság-tér 19-20 szám.

Sportruhát

Szél- és esőkabátot

Hubertus kabátot

Sí-bluzt és nadrágot

Sportinget

Sport- és vadászkalapot

Turistasátrakat